

Kemény János

Az amerikai-iraki védelmi együttműködés helyzete napjainkban

A tanulmány az Egyesült Államok és Irak katonai együttműködésének dimenzióit és jövőjének lehetőségeit mutatja be.

Az iraki újjáépítést felügyelő különleges főellenőr (*Special Inspector General for Iraq Reconstruction – SIGIR*) jelentése szerint ma az iraki biztonsági erők előirányzott létszáma – a hadsereget és a belügyi erőket is ideértve – 800 ezer fő felett van (a valós szám valószínűleg alacsonyabb). Ebből a hadsereg létszáma körülbelül 200 ezer főt tesz ki. Bár ez a szám nagynak tűnhet egy Irak méretű ország esetében, a valóságban az iraki hadsereg képességeiben és felszereltségében még messze áll attól, hogy önállóan képes legyen szavatolni az ország biztonságát egy nehéz történelmi múlttal terhelt szomszédságban.

2003 az iraki hadsereg újjászervezésének felettébb fontos éve. 2003 májusában a Koalíciós Átmeneti Hatóság, az amerikai vezetésű civil megszálló hatóság (*Coalition Provisional Authority – CPA*) vezetője, Paul Bremer nagykövet az amerikai hadsereg Irakban állomásozó vezetőinek ellenkezése ellenére feloszlatta az iraki hadsereget és a rendőrség kivételével minden fegyveres szervezetet. A Szaddám-féle iraki hadsereg infrastruktúrája és felszerelése jelentős károkat szenvedett, mégis nagy mennyiségű fegyver és lőszer maradt az országban a háború befejezése után, amit a koalíciós hadsereg nem tudott őrizni, és így fosztogatók kezébe kerülhetett.

Az iraki biztonsági erők kiépítése nehezen indult meg. 2003-ban a CPA csak egy külső fenyegetésekkel szemben fellépni

hivatott hadsereg és egy közösségi rendészetre szakosodott rendőrség felállítását tűzte ki célul. Az események felülírták ezt az elképzelést, amit a CPA vezetése egy ideig nem volt hajlandó elismerni, ezért 2003–2004-ben a rendőrség és a hadsereg kiépítése lassan és rossz irányba haladt. 2004-ben az amerikai hadsereg átvette a felügyeletet a rendőrség és a hadsereg szervezése és tagjainak kiképzése felett, de politikai (és gyakorlati) okokból nem a minőségre, hanem a mennyiségre koncentrált. A cél az volt, hogy minél gyorsabban átadják a felelősséget az iraki hatóságoknak a biztonság fenntartásáért, mert az akkori felfogás szerint az amerikai és koalíciós erők jelenléte sokkal inkább a probléma, mint a megoldás részét képezte. Ennek következtében egy nem megfelelő intézményi háttérű, átpolitizált, nem megfelelően képzett erő jött létre, amelybe a felkelő csoportok és milíciák sok esetben mélyen beszivárogtak. Ez különösen a helyi rendőrségeknél volt látványos, de a nemzeti rendőrségnél is komoly problémákat okozott.

A gyakorlatban az alulról felfelé való építkezés valósult meg: az amerikai vezetéssel szervezett kiképzőprogramok egyre-másra „gyártották” az iraki hadsereg zászlóaljait, amelyek azonban általában tapasztalatlan tiszti és altiszti karral rendelkeztek, nem volt szerves logisztikai támogatásuk, a katonák személyes felszerelése

nagyon gyakran silány minőségű volt, nem voltak megfizetve, és a felkelő csoportok fenyegetése a katonák és családjaik ellen reális veszélynek számított (bár még jobb helyzetben voltak, mint a rendőrség). Emiatt a morál alacsony, a dezertálás gyakori volt. Bár a későbbiekben a helyzet valamivel jobb lett, az alapvető problémák még sokáig fennálltak. Mindezek következtében egy olyan erő kezdett formálódni, amely a koalíciós (elsősorban amerikai) kapacitásokat volt hivatva kiegészíteni. A gyakorlati hiányosságokat a logisztika területén és a parancsnoki-irányítási kérdéskörben az adott egységet támogató külföldi erők oldották meg a maguk módján. Ez oda vezetett, hogy az iraki hadsereg egy felkelésellenes műveletek végrehajtására alkalmas erővé vált, döntően a motorizált gyalogság szerepének növelése révén. Ezt az egyéb szárazföldi fegyvernek, mint a páncélos erők vagy a tüzérség, illetve a többi haderőnem (a légierő, a haditengerészet és a tengerészgyalogság) fejlesztése igencsak megsínylette.

2007-ben szemléletbeli változás történt az amerikaiaknál, akik ekkor az amerikai és az iraki egységek harctéri együttműködésének elmélyítése érdekében közös támaszpontokat, úgynevezett közös biztonsági állomásokat (*Joint Security Station*) hoztak létre az iraki hadsereg és az iraki rendőrség egységeivel. Iraki részről 2008-ban került sor az első önállóan nevezhető katonai akcióra: a „Lovagok rohama” hadművelet célja az volt, hogy a Bászrában befolyásukat egyre jobban kiterjesztő síita fegyveres csoportokat visszaszorítsák. Elsősorban a Muklada asz-Szádr vezette Mahdi Hadserege csoportra koncentráltak. A hadművelet katonailag nem volt egyértelműen sikeres, mivel koalíciós logisztikai segítség és légi támogatás nélkül nagy valószínűséggel összeomlott volna,

és nem volt sikeres politikailag sem, mivel iráni közvetítés kellett a harcok befejezéséhez. Tágabb értelemben azonban ez az akció sikerként vonult be a köztudatba, mivel iraki viszonylatban komoly harcok után – látszólag – meghátrálásra tudták kényszeríteni a Mahdi Hadserege csoportot.

Az amerikai katonai jelenlét jövőjéről szóló tárgyalások nem sokkal e hadművelet után indultak meg. Iraknak 2004 júniusa óta önálló kormánya van, de 2008. december 31-ig az ENSZ BT határozatainak és a CPA rendeleteinek megfelelően amerikai és koalíciós erők tevékenykedtek az országban. Hosszas tárgyalások után két dokumentum született, egy stratégiai keretmegállapodás, valamint egy biztonsági megállapodás (hivatalos elnevezése: a katonai erők állomásozásáról szóló megállapodás, Status of Forces Agreement – SOFA).

Az első egy tág stratégiai víziót vázol fel a két ország jövődöbéli együttműködését illetően, konkrétumok nélkül. A második értelmében az amerikai fegyveres erőknek Irakot 2011. december 31-ig el kell hagyniuk. 2009. február 27-én Obama elnök Camp Leujene-ben tartott beszédében bejelentette, hogy választási ígéretéhez híven az amerikai harcoló alakulatokat 2010. augusztus 31-ig kivonják Irakból. Ezt követően váltotta fel az Iraki Szabadság hadműveletet az Új Hajnal hadművelet (*Operation New Dawn*), amelynek keretén belül az amerikai katonai erők elsőrendű feladata stabilizációs műveletek végrehajtása lett. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy az Irakban állomásozó amerikai erők fő feladatává vált a kiképzés. Az Irakba küldött egységek felvették nevükbe az *advise and assist*, vagyis tanácsadó és segítségnyújtó kifejezést, segítették az iraki erőket a terrorizmusellenes műveletek végrehajtásában, védelmet nyújtottak az amerikai civil dolgozók számára, és létszámuk a korábbi meg-

állapodásnak megfelelően nem haladhatta meg az 50 ezer főt. Ezek az erők távoznak majd Irakból 2011. december 31-én.

Az iraki hadsereg

A hadsereg általános újjászervezése alapvetően a könnyű erők kiépítésére fókuszált, elsősorban arra, hogy a koalíciós erők szerkezeti és kulturális hiányosságait kompenzálják.

Az iraki hadsereg mára egy amerikai mintákat követő, professzionalizálódó erővé vált, amelynek jelentős tapasztalata van a belső rend fenntartásában, ugyanakkor nem rendelkezik a megfelelő felkészítéssel és eszközökkel az ország határainak biztosítására a szomszédokkal szemben. Komoly problémák vannak a régi tisztek és az új tisztek világnézetének összeegyeztetésében. A felszerelés sok országból származik, és emiatt jelentős logisztikai és kar-

bantartási kapacitásokat igényel, amelyek azonban nem fejlődtek az igényekkel. A korrupció is komoly problémát jelent.

A felszerelés származási összetettségének bemutatására érdemes az iraki hadseregben jelentős mennyiségben jelenlévő típusokat felsorolni.

Páncélosok:

- T-55 (szovjet gyártmányú páncélos)
- T-72 (nagyreszt magyar adomány)
- M1A1 (amerikai nehézpáncélos)

Páncélozott csapatszállítók, gyalogsági és tüzszerezsjárművek:

- BMP-1 (részben görög adomány, a korábbi NDK hadseregének állományából, páncélozott csapatszállító jármű)
- MT-LB (szovjet gyártmányú páncélozott csapatszállító jármű)
- Muhafiz (pakisztáni adomány, a pakisztáni gyártmányú Talha csapatszállító egy verziója, az M113 szolgált alapjául)
- BTR-80 (szovjet gyártmányú páncélozott csapatszállító jármű)

Az iraki fegyveres erők létszáma

Minisztérium		Keretszám
Védelmi minisztérium	Hadsereg	200 000
	Kiképző és támogató erők	68 000
	Légierő	5 053
	Haditengerészet	3 650
	Hadsereg légi hadteste	2 400
	Teljes védelmi minisztérium	279 103
Belügyminisztérium	Rendőrség	325 000
	Létesítményvédelmi szolgálat	95 000
	Kiképző és támogató erők	89 800
	Határőrség	60 000
	Szövetségi rendőrség	45 000
	Olajrendőrség	31 000
	Teljes belügyminisztérium	645 800
Terrorizmusellenes erő		4 200
Teljes létszám		929 103*

*SIGIR-jelentés, 2011. októberi állapot. A jelentés hangsúlyozza, hogy ezek előírányzott számok, a valós feltöltöttség alacsonyabb.

- BTR-4 (ukrán gyártású páncélozott járműcsalád)
- Dzik-3 (lengyel gyártmányú páncélozott jármű)
- M113 (amerikai gyártmányú páncélozott járműcsalád)
- ILAF (a Cougar MRAP iraki hadsereg számára gyártott variánsa; csapatszállító, tűzszerész és IED-mentesítő verziói egyaránt hadrendben vannak)

Önjáró tüzérség:

- M109 (amerikai gyártmányú 155 mm-es önjáró löveg)

Az amerikai segítség a leglátványosabban az iraki páncélos erők kiépítésénél figyelhető meg. Az iraki hadseregnek egyetlen ilyen hadosztálya van, a 9. páncélos hadosztály. Az állományt tekintve az alakulatok magját a régi rendszerben is szolgált harckocsizók, illetve újoncok adják.

A hadosztályt 2005-ben kezdték megszervezni a háborút átvészelt páncélosok (elsősorban T-55-ösök) és csapatszállítók (elsősorban BMP-k és MT-LB-k) köré. Az állomány egy része a Mudzsaheddin e-Khalk nevű Irán-ellenes szervezettől származik, amelynek Szaddám nehézfegyverzetet és támaszpontokat biztosított Irakban. Ismert, hogy az amerikai erők a Szaddám elleni akciók során az elhagyott páncélosokat felrobbantották, hogy a legénység ne vehesse újra birtokba őket. Ezért és a légitámadások miatt az iraki páncélos állomány nagymértékben megfogyatkozott. Az első jelentős lépés az újjászervezés terén 77 magyar T-72-es és 100 görög BMP-1 Iraknak adományozása volt.

Technológiai transzfer

Az USA és Irak között jelentős technológiai transzfer zajlott le az évek során. Irak 2004. július 21. óta jogosult amerikai kato-

nai segélyekre. Ennek keretében az USA jelentős mennyiségű új, felújított és használt járművet, felszerelést és fegyvert adott át Iraknak az elmúlt években, több milliárd dollár értékben, valamint segédkezett az infrastruktúra kiépítésében és más fontos feladatok végrehajtásában.

Az Irakban állomásozó amerikai erők például több ezer HMMWV-t (*High-mobility Multipurpose Wheeled Vehicle*) adtak át az iraki partnereiknek, mivel típusváltást hajtottak végre, és a régi példányok hazaszállítása túl drága lett volna, az iraki erőknek pedig szükségük volt ilyen jellegű járművekre. Az amerikai Anniston Army Depot 586 M113 páncélozott csapatszállító, mentő és egyéb feladatokat ellátó jármű, illetve 21 M88-as tankvontató és mentő felújításán dolgozik iraki megrendelésre. Az első példányokat már leszállították, 2012 márciusáig a teljes mennyiség elkészül.

Az eddig legsikeresebb együttműködésnek a komplex katonai technológiatranszfer terén az M1A1 Abrams nehézpáncélosok rendszerbe állításának folyamata tekinthető. Az iraki megrendelés sivatagi körülményekhez igazított M1A1-SA-kból (*Situational Awareness*) áll. Az SA modell TUSK-ot (*Tank Urban Survivability Kit* – kb. páncélosra szerelhető, városi harcban túlélést segítő kiegészítő csomag) és rá alapozott módosításokat tartalmaz. Ahogyan a Situational Awareness elnevezésből is kitűnik, ezek a módosítások elsősorban a legénység „kilátását” érintő változásokat jelentenek.

Az irakiak 140 M1A1-SA-t rendeltek, amit az amerikai gyártók 2011 augusztusára le is szállítottak. Az iraki 9. hadosztályt szerelik fel az Abramsekkal. A 9. hadosztály lecserélésre kerülő páncélosait más hadosztályok fogják örökölni. Az Abramsek beszerzése fontos része az iraki hadsereg „nehezebbé” tételének, és egyben ezek

lesznek az iraki szárazföldi erők egyik legkorszerűbb darabjai.

- Az Abramsek mellett érkezett még Irakba
- 29 BAE lánctalpas M88A2 HERCULES (*Heavy Equipment Recovery Combat Utility Lift and Evacuation System* – nehézfelszerelés-mentő harci emelő és vontató jármű) tankvontató (ebből nyolc új gyártású és később huszonegy felújítással egészült ki);
  - 16 M548A1 lánctalpas logisztikai jármű (az M113 páncélozott csapatszállítóra alapozott modell);
  - 2 M577A2 parancsnoki állást szállító jármű (*Command Post Carriers*, szintén az M113-ra alapozva);
  - 8 M113A2 páncélozott lánctalpas mentő;
  - 35 M1070 FHTV (*Heavy Equipment Transporter (HET) Truck Tractors*) tankszállító tréler;
  - 40 M978A2 FHTV (*Heavy Expanded Mobility Tactical Truck (HEMTT) Tankers*), az M1A1 üzemanyag-utántöltésére szolgáló mobil jármű;
  - különböző teherautók, trélerok és tankerek.

Az Abramsekhez a megszokott arzenál jár. Az iraki kormány az alábbi mennyiségre és típuscsoportra jelezte vásárlási szándékát:

- 14 010 TP–T M831A1 120 mm lőszer;
- 16 110 TPCSDS–T M865 120 mm lőszer;
- 3510 HEAT–MP–T M830A1 120 mm lőszer.

A képzést az amerikaiak már jóval a hivatalos rendelés leadása előtt megkezdték. Ennek keretében előkészítésként orientációs képzést tartottak a Tajiban található iraki páncélos iskolában az első 28 résztvevőnek, akik részint maguk is kiképzők voltak, részint pedig a 9. hadosztály állományába tartoztak. Az első csoport

2009. január 25-én kezdhetett ismerkedni az M1A1-gyel. Civil és katonai kiképzők egyaránt részt vettek az irakiak felkészítésében. A karbantartó és hajózó állomány képzésére párhuzamosan került sor. A kiképzésben a 9. hadosztály állománya és az iraki hadsereg páncélos iskolájának tagjai vettek részt. Beszámolók szerint a kiképzés egy rövid elméleti bevezetésből és egy hosszabb gyakorlati képzésből állt. A jövőben legénységek képzése egy 500 órás tanfolyam keretében három hónapot vett igénybe. Ezalatt szimulátoros és tényleges gyakorlatokat is végrehajtottak. A kiképzési rendszer ebben az időszakban „dinamikus” fejlődésen ment át. Például a fedélzeti fegyverek (M240B közepes és M2 nehézgéppuska) oktatását előre vették az anyagban, mert úgy látták, hogy ez nagyobb hatékonyságot eredményez.

Az átállás sok szempontból változást jelent az irakiaknak. A jelenlegi iraki páncélos erők állományának magját a régi hadsereg állománya képezi, mivel az ő szakértelmük nélkülözhetetlen volt a megörökölt típusok (T–55, MT–LB stb.) használata és karbantartása során. A régi hadsereg sok szempontból rugalmatlan volt, ha például valaki tankvezetőként került az állományba, jó eséllyel a teljes szolgálati idejét ebben a pozícióban töltötte le. Ennek véget vetettek az Abramsek, amelyek olyan szempontból is újdonságot jelentettek, hogy a három fős T–72-vel szemben, amelyben automata töltő működik, négy fős legénységgel rendelkeznek.

A cél az volt, hogy az irakiak érijék el a teljes házon belüli képzési potenciált a felhasználás és karbantartás szempontjából, és ez az amerikai beszámolók szerint megvalósult. Hosszabb távon azonban merülhetnek fel gondok, mivel a szerződés pótalkatrészeket biztosít, de hírek szerint a gyártó által végrehajtott karbantartást nem.

Hasonlóan jelentős együttműködés várható Irak és az Egyesült Államok között az iraki légierő újjáépítése kapcsán. Az iraki kormány nemrég megrendelési szándékát jelezte többek között az alábbi felszerelések és szolgáltatások iránt:

- 18 F-16IQ többfeladatú harci repülőgép;
- 24 hajtómű (F100-PW-229 vagy F110-GE-129);
- 19 M61 20 mm Vulcan gépágyú;
- 200 AIM-9L/M-8/9 Sidewinder levegő-levegő rakéta;
- 150 AIM-7M-F1/H Sparrow levegő-levegő rakéta;
- 50 AGM-65D/G/H/K Maverick levegő-föld rakéta;
- 200 GBU-12 Paveway II lézerirányítású bomba (250 kg);
- 50 GBU-10 Paveway II lézerirányítású bomba (1000 kg);
- 50 GBU-24 Paveway III lézerirányítású bomba (1000 kg);
- egyebek: elektronikai zavaró berendezések, GPS, AIFF, célzó és felderítő berendezések, besugárzásjelző berendezések, pótüzemanyag-tartályok stb.;
- szolgáltatások: kiképzés, kiképző eszközök, logisztikai és műszaki támogatás, dokumentáció, szimulátor, helyszínelmérés stb.

A légierő esetében sokkal nagyobb kihívást jelent az újjáépítés, mint a páncélos erőknél. Ez magyarázható azzal, hogy a koalíciós erők ezen a téren minden igényt ki tudtak szolgálni a jelenlétük alatt, illetve azzal is, hogy a háború előtti iraki hadsereg légiereje gyakorlatilag romokban hevert, és minimális volt az az emberállomány, amelyre alapozni lehetett az újjáépítést. Az iraki légierő ma minimális kapacitásokkal rendelkezik. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a teljes légi támogatási kapacitást néhány, Hellfire rakétákkal felsze-

relt Cessna Grand Caravan 208B adja. Légi elfogó kapacitás nincsen, és addig nem is lesz, amíg a fent említett megrendelést nem teljesíti az USA, valamint az infrastrukturális és személyi feltételek nem teljesülnek. Az iraki légierő rendelkezik korlátozott felderítő, illetve taktikai szállító képességekkel (utóbbit C-130E és C-130J-k adják, illetve ukrán An-32-es szállítógépek).

Iraki katonai beszerzések más országokból

Az irakiak nem csak amerikai beszállítókra támaszkodnak a fegyveres erők kiépítésekor. Bár az iraki hadsereg sok szempontból amerikai felszereléseket és fegyvereket rendszeresített (talán a leglátványosabb példa a Kalasnyikov rendszerű fegyverek családja helyett az M16/M4 család rendszeresítése), nagy mennyiségű öröklött technológiát kell rendszerben tartania és modernizálnia, valamint rengeteg adományt kapott az újjáépítés során szövetséges államoktól és regionális partnerektől, amelyeknek a karbantartási, logisztikai stb. vonzatai nem ismertek. Másrészt a belügyi erők nem „tették le” a szovjet mintájú felszereléseket, így azok karbantartása és jövőbeli lecserélése szintén jelentős anyagi ráfordításokat igényel. Érdekes módon Kelet-Európa fontos szerepet játszik az iraki beszerzésekben. Az irakiak jelentős számú BTR-4-est rendeltek Ukrajnától, Lengyelországból Dzik-3-as páncélozott járműveket vásároltak, Szerbiával kézi-fegyverekre kötöttek szerződést. A BTR-4-eseket azért is érdemes kiemelni, mert szakértők sokáig az amerikai gyártmányú Stryker család vagy a LAV-25 vásárlását valószínűsítették, de az irakiak a hírek szerint költséghatékonysági okokból a BTR-4 mellett döntöttek.

A hagyományos fegyverszállítók sem maradtak ki a sorból. Az amerikai és az iraki hatóságok között 2007-ben jelentős feszültség keletkezett, amikor kiderült, hogy az iraki kormányzat 100 millió dollár értékben rendelt Kínától könnyűfegyvereket a rendfenntartó erők számára arra hivatkozva, hogy az Egyesült Államok nem tudta a kívánt mennyiséget időre leszállítani.

Oroszország helyzete különleges abból a szempontból, hogy rengeteg szovjet gyártmányú felszerelés van még mindig az iraki hadseregben, de formálisan nincs kapcsolat a két ország között, s a különböző oroszországi beszerzések amerikai közvetítéssel történnek. Ennek egyik ismert példája, hogy az amerikai hadsereg egy amerikai védelmi cég közvetítésével Oroszországból rendelt Mi-17-es helikoptereket az iraki és az afganisztáni fegyveres erők számára.

A kivonulás hatásai

A SOFA lehetővé tette külföldi erők jelenlétét szerződéses keretek között. Ennek megfelelően tárgyalások indultak a két fél között, mivel az iraki fegyveres erők egyedül nem képesek ellátni Irak területének, légterének és vizeinek teljes védelmét. Bár az amerikai politikai vezetés több alkalommal optimistán nyilatkozott a tárgyalások menetéről, és az iraki vezetés is bejelentette 2011. október 4-én, hogy szüksége van amerikai kiképzőkre 2011. december 31. után is, nem sikerült megállapodniuk a kiképzők jogi státusáról, mivel az iraki fél nem engedett az amerikai igényeknek. Obama elnök október 21-én bejelentette, hogy a korábbi megállapodásnak megfelelően az amerikai erők ki fognak vonulni Irakból. Az amerikai kivonulás több kérdést is felvet az iraki biztonsági helyzet alakulásával kapcsolatban.

Egyfelől az amerikai hadsereg egységei fontos szerepet játszottak a kurd–arab ellentétek kiegyensúlyozásában a vitatott területeken (például Kirkuk és környéke). Bár a kurd erőket névleg integrálták az iraki hadseregbe, a gyakorlatban ez nem jelent gyógyírt a korábbi ellentétekre. Így megvan az esély arra, hogy az iraki fegyveres erők egyes egységei között ebben a régióban akár fegyveres összetűzésekre is sor kerüljön.

Másfelől az iraki erők jelenlegi fejlettsége nem teszi lehetővé a határok védelmét egy esetleges külső agresszió ellen. A probléma a légtérvédelem terén a legnagyobb. Az iraki légierőnek egyelőre még sugárhajtású kiképzőgépei sincsenek, a legoptimistább becslések szerint is legkorábban 2013-ban érkehetnek meg azok az F-16-osok, amelyeket az iraki kormány nemrégiben rendelt. Bár amerikai segítséggel jelentős beruházások történtek az iraki légierő infrastruktúrájának kiépítésére, Irak az amerikai kivonulást követő időszakban csak külföldi segítséggel lesz képes ellátni légterének teljes körű védelmét. Hasonlóan hiányos a szárazföldi erők felkészültsége egy konvencionális konfliktusra.

Az amerikai kivonulás közvetlenül a kifejezetten technikai területeken lesz érezhető az iraki biztonsági erők számára. Ilyen terület a technikai hírszerzés és az információk megosztása. Ez az ország terrorizmusellenes műveleteiben rövid távon komolyabb fennakadásokat okozhat majd.

Emellett az iraki védelmi minisztérium kapacitásai a hírek szerint nem követték az erők létszámának és felszerelésbeli komplexitásának növekedését, amelynek jelen állapot szerinti fenntartása komoly nehézségekbe fog ütközni. Továbbá az amerikai kivonulás után az iraki hadseregnek a belbiztonsági szerepkört át kell majd adnia a belügyminisztérium erőinek, ami komplex feladatnak ígérkezik.

Az amerikai kivonulás üteme

A kivonulás az amerikai erők és az iraki kormányzat számára is sokrétű feladatot jelent. Az amerikai erők szempontjából a feladatok átruházása jelentett kihívást. A közös probléma ezen a téren az volt, hogy legyen olyan iraki kormánysszervezet, amely képes az addig amerikaiak által ellátott feladatok átvételére. Ilyen például az iraki légi irányítási rendszer kiépítése, amit 2011 októberétől már az irakiak végeznek. Más feladatokat, így például az iraki rendőrség kiképzéséhez adott amerikai segítségnyújtást, a hadsereg az amerikai nagykövetségnek adott át.

A másik jelentős probléma az amerikai fegyveres erők számára a nagy mennyiségű hadianyag és felszerelés megfelelő helyre juttatása volt, illetve az általuk működtetett bázisok leszerelése vagy átadása az iraki biztonsági erőknek. Az *Army Times* hasábjain megjelent cikk szerint 2010 szeptembere óta több mint 18 300 járművet és nagy mennyiségű egyéb felszerelést vontak ki Irakból. Emellett körülbelül 132 millió dollár értékű felszerelést adtak át az iraki hatóságoknak, és több mint 64 tonnányi használhatatlannak ítélt felszerelést hulladékként értékesítettek.

Az amerikai katonai kiadványok menetrendszerű kivonulásról beszélnek, amelynek eddigi állomásai többek között:

- az utolsó tengerészgyalogos egység elhagyta Irakot október 14-én;
- az amerikai fegyveres erők szórakoztató rádiószolgálat a szeptember 23-án fejezte be, a postaszolgálat november 17-étől hagyja abba a működését;
- a PRT-k vezetését a külügyminisztérium vette át, az utolsó katonai részeket októberre vonták ki belőlük, illetve az iraki rendőrség kiképzése is a külügyminisztériumhoz került;

- a 4. gyalogos hadosztály parancsnoksága október 20-án hivatalosan is elhagyta Irakot (ez az ország északi részén folytatott katonai tevékenységért volt felelős);
- a XVIII. ejtőernyős hadtest, amely 2011 februárja óta az Irakban állomásozó amerikai erők parancsnokságának fontos elemét adta, novemberben szintén megkezdte a hazatelepülést.

A további menetrend nem ismert, mivel egyes csoportok a meghirdetett átadási ceremóniák idejének ismeretét támadások szervezésére használták fel.

A jövőbeli együttműködés lehetőségei Irak és az USA között

A két ország jelenleg a hagyományos katonai kapcsolatokról dolgoz ki megállapodást, aminek feltételezhetően része lesz a közös hadgyakorlatok szervezése. A gyakorlati együttműködést a jelenleg formálódó OSC-I (*Office of Security Cooperation – Biztonsági Együttműködési Iroda*) fogja ellátni, ami a nagykövetség részeként fog működni civil kormányzati, katonai és alvállalkozói állományra épülve. A SIGIR-jelentés megfogalmazásában: „az OSC-I a bagdadi amerikai nagykövetséggel, az iraki kormánnyal és a Központi Parancsnoksággal (*Central Command – CENTCOM*, a régióban tevékenykedő amerikai csapatok felügyeletéért felelős parancsnokság) összhangban fogja végrehajtani a biztonsági együttműködési tevékenységeket azal a céllal, hogy Irak hosszú távon stabil és önálló amerikai szövetségessé váljon”. Ebben a minőségében az iroda feladata lesz a különböző fegyverreladásokkal kapcsolatos teendők ellátása is.

Az irodának azonban sokkal kisebbek lesznek a lehetőségei, mint az amerikai

hadseregnek. Az OSC–I a külügyminisztérium alá fog tartozni, a nagykövetség keretein belül fog működni, ami jóval kisebb költségvetést, állományt és beágyazott képességeket fog jelenteni. Dolgozóinak számolniuk kell majd azzal is, hogy

- az irodának a sebesültek/sérült járművek kimenekítésére nem lesz saját kapacitása;
- a biztonságért magánvállalkozók fognak felelni, feltételezhetően a korábbihoz képest jóval szerényebb kapacitással;
- nem lesznek olyan konvojbiztosítási, hírszerzési/veszélyfelmérési és taktikai reagáló képességei, utak robbanószerkezetektől való megtisztításának képessége, mint az amerikai hadseregnek.

Ezeket a képességeket a nagykövetség ideális esetben is csak nagyon korlátozottan tudja majd biztosítani, ami az iraki jelenlét „hatókörét” valószínűleg nagymértékben csökkenteni fogja. Az OSC–I a tervek szerint hat helyen lesz jelen (Bagdad, Besmaya, Kirkuk, Taji, Tikrit és Umm Qasr), további négyen a nagykövetséggel fog osztozni.

A beszerzés és rendszerbe állítás alatt álló amerikai felszerelések miatt a két ország együttműködése még jelentős ideig szükségszerű lesz. Az amerikaiak távozásával keletkező űrt a kiképzés terén vagy amerikai segítséggel, vagy más partner támogatásával kell majd Iraknak megoldania. Elképzelhető katonai magánvállalatok bevonása a képzésbe, azonban ezzel kapcsolatban az évek során sok negatív tapasztalat halmozódott fel, ezért egy tisztán vállalkozókra alapozó program valószínűtlen. Részmegoldásként azonban elképzelhető, mivel egyes cégek sikeresen tevékenykednek Irakban. Kézenfekvő partnert jelentene Jordánia, mivel korábban

aktív szerepet vállalt az iraki rendőrség és hadsereg felkészítésében, így valószínűleg egy államközi együttműködéstől sem fog elzárkózni. A közvetlen szomszédságból még Törökország jöhetne szóba, mint szoros amerikai szövetséges és az amerikai fegyverrendszerek terén jelentős tapasztalattal rendelkező ország, azonban a Kurd Munkáspárt (PKK) tevékenysége miatt nehézségeik adódhatnak, ami korlátozza az együttműködési lehetőségeket.

A jövőbeli együttműködést illetően nem szabad arról sem megfeledkezni, hogy az amerikai és az iraki tiszti, altiszti (és hajózó) állomány között sok esetben szoros személyes kapcsolatok alakultak ki, ami alapja lehet egyebek mellett a szoros képzési együttműködésnek, továbbképzésnek is.

Zárszó

Bár Irak az Egyesült Államok hathatós segítségével jelentős lépéseket tett a teljes szuverenitás felé (amivel formálisan 2004 óta rendelkezik), továbbra is jelentős külső segítségre fog szorulni fegyveres erejének kiképzése és felfegyverzése terén. A probléma gyökere részben a 2008-as megállapodásokban keresendő: az USA hosszabb átmenettel számolt az iraki fegyveres erők felkészítésénél, emiatt a 2011. december 31-i kivonulási dátum erőltetett felszerelési és kiképzési ütemet követelt meg, és végül egyes területeken a minimális célokat sem tudta teljesíteni. Iraki részről a megállapodás a biztonsági érdekek helyett a politikai érdekeket helyezte előtérbe, aminek következtében az iraki biztonsági erők nem állnak készen azokra a feladatokra, amelyeket minden önálló állam fegyveres erőinek el kell látniuk.

Emellett az iraki belső problémák (az olajbevételek elosztásának kérdése, a fő-

deralizmus jellegének meghatározása stb.) okai sem szűntek meg, és ezek a jövőben újból erőszakos cselekmények alapjául szolgálhatnak. Azt tudni kell, hogy az erőszak célja Irakban alapvetően megváltozott. Míg korábban a megszállók kiűzése egyesítette a különböző csoportokat, addig 2011. december 31. után nem lehet erről beszélni. Az amerikaiak jelentették azt a potens erőt, amely hajlandó volt maximális erővel fellépni a fegyveres csoportok ellen, ha a helyzet ezt követelte, és rendelkezett ehhez a megfelelő felszereléssel, kiképzéssel és fegyelemmel. Az iraki társadalom belső töredezettsége, ellentétei, a biztonsági erők helyzete és a politikai csoportok ellentétei határozzák majd meg az ország jövőjének alakulását. Az Iraki al-Káida, az iráni támogatással rendelkező „különleges csoportok” és más bűnözői és terrorista csoportok tevékenysége látványosan visszaesett 2008 után, de nem szűnt meg. 2011-ben ismét sor került több látványos terrorista támadásra, ami előrevetítheti az amerikai távozás utáni helyzetet.

Az iraki belpolitika alakulása és az Egyesült Államokkal való együttműködés szempontjából sem elhanyagolható Iraknak a szomszédokkal való jövőbeli viszonya. Mahmúd Ahmedinezsád iráni elnök például egy tévéinterjúban hangsúlyozta a két

ország jó kapcsolatát, és elképzelhetőnek tartotta az iráni fegyveres erők részvételét az iraki hadsereg kiképzésében. Erre válaszolt Hillary Clinton amerikai külügyminiszter, amikor figyelmeztette Iránt, hogy a katonai kivonulást ne tekintsék a gyengeség jelének.

Az Egyesült Államok szempontjából egy hosszú távú stratégiai együttműködés Irakkal katonai és nem katonai téren egyaránt jelentős előnyökkel járhat, hiszen Irak stratégiai fontosságú régió szívében, Irán közvetlen szomszédságában található. Ahogyan az amerikai külügyminisztérium honlapja fogalmaz: „Az Egyesült Államoknak fontos nemzeti érdekei vannak a szélesebb közel-keleti térségben. Ebbe beletartozik az egységes és biztonságos Irak, ezen belül a demokratikus berendezkedésének fejlődése és visszailleszkedése a régióba. Az Irakkal kapcsolatos amerikai nemzeti érdekek: regionális non-proliferáció, terrorizmusellenes együttműködés, energiához való hozzáférés és a régió integrációja a globális piacba.”

Az együttműködésnek azonban még sok kérdőjele van, aminek az iraki belpolitika alakulása is fontos része, így míg rövid távon körvonalazódik az együttműködés a fentieknek megfelelően, addig hosszú távra szóló előrejelzést egyelőre nagyon nehéz készíteni. ■

Irodalom

Agreement between the United States of America and the Republic of Iraq on the Withdrawal of United States Forces from Iraq and the Organization of Their Activities during Their Temporary Presence in Iraq.

http://www.usf-iraq.com/images/CGs_Messages/security_agreement.pdf.

DJ Elliott: The Missing Links: A Realistic Appraisal of the Iraqi Military, Defense Industrial Daily, July 12, 2011.

<http://www.defenseindustrydaily.com/The-Missing-Links-A-Realistic-Appraisal-of-the-Iraqi-Military-06988/>. Iraq – F-16 Aircraft, Defense Security Cooperation Agency NEWS RELEASE, September 15, 2010.

http://www.dsca.mil/PressReleases/36-b/2010/iraq_10-23.pdf.

Iraq – M1A1 Abrams Tank Ammunition, Defense Security Cooperation Agency NEWS RELEASE, November 30, 2010.

http://www.dsca.mil/PressReleases/36-b/2010/Iraq_10-69.pdf.

Iraq – M1A1 and Upgrade to M1A1M Abrams Tanks, Defense Security Cooperation Agency NEWS RELEASE, December 10, 2008.

<http://www.dsca.mil/PressReleases/36-b/2009/09-08.pdf>.

Loose Ends: Iraq's Security Forces between U.S. Drawdown and Withdrawal, International Crisis Group, Middle East Report N°99 – October 26, 2010.

<http://www.crisisgroup.org/~media/Files/Middle%20East%20North%20Africa/Iraq%20Syria%20Lebanon/Iraq/99%20Loose%20Ends%20-%20Iraqs%20Security%20Forces%20between%20US%20Drawdown%20and%20Withdrawal.pdf>.

Maj. Gen. Russell Handy, Commander, 9th Air and Space Expeditionary Task Force Iraq, and Director, Air Component Coordination Element-Iraq, DOD News Briefing, September 14, 2011.

<http://www.defense.gov/transcripts/transcript.aspx?transcriptid=4883>.

Quarterly Report and Semiannual Report to the United States Congress, Special Inspector General for Iraq Reconstruction, July 30, 2011.

http://www.sigir.mil/files/quarterlyreports/July2011/Report_-_July_2011.pdf#view=fit.

Remarks of President Barack Obama – Responsibly Ending the War in Iraq, February 27, 2009.

<http://www.whitehouse.gov/video/Responsibly-Ending-the-War-in-Iraq-February-27-2009#transcript>.

S. Prt. 112-3: Iraq: The Transition from a Military Mission to a Civilian-Led Effort (Committee Print - Majority) (Committee Print (D) Majority).

<http://foreign.senate.gov/reports/download/?id=c4abbb7e-ffd6-4162-bb55-878ec62fe445>.

Strategic Framework Agreement for a Relationship of Friendship and Cooperation between the United States of America and the Republic of Iraq. http://www.usf-iraq.com/images/CGs_Messages/strategic_framework_agreement.pdf